

İbrânîce: Bir Dilin Doğuşu ^a

 ELİF ATABAŞ ^b

Öz: Bir topluma uzun vadede zarar veren en önemli etkenlerden biri, zamanla ortak değerlerinden ve farklılıkları bir araya getirme potansiyelinden uzaklaştırılmasıdır. Bu çalışmada, İsrail'in 1948'de kurulmasından yıllar önce düşünülen ve tüm engellere rağmen hayata geçirilen İbranice'nin kutsal kitap dili olmaktan çıkarılıp günlük hayatta kullanılan bir dil haline getirilmesinden bahsedilecektir. Yahudiler farklı düzenlemelerle yaşadıkları ülkelerin dilini kullandıkları bir dünyada, "Eliezer Ben-Yehuda" isminde bir genç İbraniceyi konuşulan bir dil yapma sürecine girmiş ve bu genç adamı banker Rothschild ailesi maddi olarak sonuna kadar desteklemiştir. Tüm engellere ve zorluklara rağmen 1922 yılında İbranice Filistin'de resmi dil ilan edilmiş ve ana okullarında zorunlu olmuştur. Çalışmanın amacı; özellikle 7 Ekim 2023 sonrasında yaşanan soykırıma seyirci hâle getirilen insanlığın, "tek başıma ne yapabilirim" çıkamazına, ayrıca insana yatırım yapmanın önemine ve doğru hedefin elbet bir gün gerçekleşeceğine somut bir örnek vermektir. Böylelikle Yahudi milliyetçiliği olarak özetlenen "Siyonizm" tüm Yahudileri bir arada tutabilecek bir değer olarak, vadedilmiş topraklar üzerinden dinî saikleri kullanırken, en önemli sacayağı olan ortak dil konusunu 1900'lerin başında halletmiş ve geriye sadece toprak kısmı kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, İsrail, Siyonizm, Ben-Yehuda, dilin doğuşu.

^a Bu makale, yazarın daha önce *Entelekyia Logico-Metaphysical Review*'da (Vol 8, No 2: 23-36) yayımlanan "Der Aufstieg einer Sprache: Die Metaphysik des Jüdischen" adlı makalenin Türkçe halidir.

^b Vienna University of Economics and Business, Department of Economics
elifatabas@gmail.com

Hebrew: The Rise of a Language

Abstract: One of the most significant factors that harms a society in the long term is the gradual distancing from its shared values and potential to bring differences together. In this study, we will discuss the transformation of Hebrew from a sacred scriptural language into a language used in daily life, which was thought of years before the establishment of Israel in 1948. In a world where Jews used the language of the countries they lived in with different regulations, a young man named Ben-Yehuda alone began the process of making Hebrew a spoken language and the banker Rothschild family supported this young man financially until the end. Despite all obstacles and difficulties, Hebrew was declared the official language in Palestine in 1922 and was made compulsory in kindergartens. The purpose of this study is to give a concrete example of the dilemma of what can I do alone, of humanity, who was turned into a witnesses to the genocide that took place especially after October 7, and also the importance of investing in people and the belief that the right goal will eventually be achieved one day. Thus, Zionism, summarized as Jewish nationalism, used religious motives over the promised land as a value that could keep all Jews together, while solving the critical aspect of a common language which was its most important pillar, in the early 1900s, and only the land part remained.

Keywords: Palestine, Israel, Zionism, Ben-Yehuda, the rise of language.

Giriş

Dünyada yüzyıllar boyunca Filistin meselesinden önce Yahudi meselesi vardı ve son yüz yılda iki dünya savaşının da etkisi ile Yahudi meselesi Filistin meselesine dönüştü. Yaşananların tarihi arka planına baktığımızda karşımıza üç gelişme çıkmaktadır. Birincisi Protestan ekol ve Hristiyan Siyonistlerdir. Yüzyıllardır Yahudileri Tanrı katili olarak gören Hristiyanların aksine Protestanlığın ortaya çıkmasıyla kutsal metinler ana dillere çevrilir ve ortaya bir Tanrı Krallığı dönemi çıkar. Bu dönemin tekrar yaşanması adına İsa Mesih yeryüzüne gelmeli, bunun için ise tüm Yahudiler Siyon'da toplanmalıdır. İkinci hadise dindar Yahudilerin İsa Mesih gelmeden hareket etmeyen pasif duruşunun tam tersine, Rusya'da Leo Pinsker'in yazmış olduğu "Autoemansipation" kitabı ile kurtarıcı gelmeden kendi kendine özgürleşme fikri ve bu fikrin zamanla irtibatlandırılacağı Siyonizm düşüncesi yer almaktadır. Son gelişme olarak aynı dönemde Avrupa'da ortaya çıkan milliyetçilik akımının etkisiyle aydınlanma yaşayan Yahudiler ve onların asimilasyon süreci sonucu bulundukları toplumlarda vatandaş olarak kabul edildikleri ve yaşadıkları gettolardan çıkmaya başladıkları süreci saymak mümkündür. Lakin bu gelişmeler, Fransa'da yaşanan Dreyfus Davası ile sekteye uğrayacak ve Yahudilerin ne yaparlarsa yapsınlar Avrupa'da istenmedikleri fikri yaygınlaşacaktır. Konunun bütünlüğünün anlaşılması adına yapılan bu girizgâh başka bir makalenin araştırma konusu olup, bu çalışmada yüzyıl kadar öncesine gidilip, vakianın en önemli sacayağı olan ortak dil oluşum süreci incelenecektir.

1. Yahudi Tarihi

Hikâyenin en başına gidecek olursak, Hz. Yusuf ile Mısır'a yerleşen on iki kardeş ve dolayısıyla on iki İsrail kabilesi zamanla bölgede azınlık konumuna düşmüş ve köleleştirilmiştir. Onları ilahi emir gereği Mısır'dan kurtaracak olan da Hz. Musa'dır. Tevrat anlatısına göre Moşe (Hz. Musa) İsrailoğulları'nın Mısır'da köle durumunda olduğu bir zamanda doğmuştur. Kur'an-ı Kerim'de "Beni İsrail" olarak geçen İsrailoğulları 2. Ramses döneminde, Hz. Musa önderliğinde Mısır'dan Filistin'e giden yolculuğuna Kızıldeniz'in

yarılmasıyla başlar. Hz. Yusuf ile başlayan ve 400 yıl süren sürgünlerinin biteceğini düşünmektedirler. Yahudi inancına göre bu çıkış Fısıh (Pesah) Bayramı olarak kutlanmaktadır. Fakat çölde yaşanacak birtakım olaylar başka bir sonu hazırlamaktadır. Her gün kudret helvası ve bıldırcın eti ikram edilen İsrailoğulları, bir müddet sonra şikâyet etmeye başlamış, Sina Dağı'nda 40 gün inzivaya çekilen Hz. Musa "on emir" ile döndüğünde, onları altın buzağıya tarken bulmuştur. En sonunda ise vadedilen Filistin topraklarına savaşıarak girmeyi reddettikleri için kutsal topraklara ayak basmaları yasaklanmıştır. Bu yüzden Hz. Musa da Filistin topraklarına girmeden vefat eder.¹ Burada İsrailoğullarının o dönemin Müslümanları olduklarını ve vadedilen toprakların o dönemdeki inananlar için geçerli olduğunu unutmamak gerekir.

Seneler sonra girdikleri kutsal topraklarda, Yahudi inancına göre Kral Davud ve Süleyman dönemlerinde Yahudiler altın çağlarını yaşar. Kral Süleyman'ın ölümünün ardından krallık kuzeyde İsrail, güneyde Yahuda olmak üzere ikiye bölünür. Fakat İsrail krallığı, dönemin peygamberlerinin bütün uyarılarına rağmen Tevrat öğretilerinden sapmış, bu nedenle de Yahudilerin inancına göre ilahi bir ceza olarak Asurlular tarafından yıkılmış ve içlerinden on kabile sürülmüştür. Bu olaydan sonra bir müddet güney Krallığı Musa Şeriatı üzerine yaşamaya devam etmiştir. Devamında Yahuda Krallığı, Babilliler'in denetimine girmiş, fakat bunu kabul etmeyerek isyan etmeleri sonucunda Buhtunnasr idaresindeki Bâbil ordusu tarafından yıkılmıştır. Süleyman Mabedinin yıkılıp halkın Bâbil'e sürülmesi ve yarım asırlık bir süre burada sürgün hayatı yaşamasıyla sonuçlanan bu süreç Yahudi tarihinin ilk büyük sürgünü ve en önemli hadiselerinden biri olarak kabul edilmektedir.²

M.Ö. 538 yılında Persler'in Babilliler'i yenilgiye uğratmasının ardından Pers Kralı sürgündeki İsrailoğulları'nın Yahuda'ya dönmelerine ve burada yeniden yaşamalarına izin verir. İkinci mabedin inşasıyla başlayan bu süreç M.S. 70'te Romalı komutan Titus'un

¹ Semiha Karahan, *Bir Hakikat Şehri Kudüs* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021), 50.

² Salime Leyla Gürkan, "Yahudilik," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), c. 43, 190.

bölgeyi ele geçirmesine kadar devam eder.³ Mabet tekrar yıkılır ve Kudüs savaş alanına döner. İkinci sürgün olarak kabul edilen bu süreçte, Yahudiler dünyanın dört bir tarafına dağılırlar. Makalenin çıkış noktası olan dil konusu da tam bu dönemde devreye girmektedir. Gittikleri ülkelerde coğrafya ve kültüre alışmaya çalışan Yahudiler, zamanla İbraniceyi unutarak onu sadece ibadet dili olarak kullanmaya başlar. Hatta İbraniceye ilahi bir anlam yüklenerek, günlük konuşmada kullanımı reddedilir.⁴ Bu nedenle, sadece kutsal metinlerde kalan ve o güne kadar yazılı olan bu dilin, Yahudi halkının ulusal ve kültürel bir sembolü olarak tasarlanan ortak bir dile dönüşmesi ve sadece diasporada değil, ortak bir vatan kullanımı sözü konusu olacaktır.⁵ Tam bu noktada ortak vatan kavramı ve ikinci sürgün dönemi büyük önem arz etmektedir. Zira bugünkü İsrail Devleti bu hikâyeden bir vadedilen topraklar miti devşirmektedir. Bu konuyu İlan Pappé⁶ “İsrail Hakkında On Mit” kitabında şöyle izah eder:

“Filistin'in hahsız bir ÷lke olması miti, ünlü ÷lkesiz halk miti ile ilişkilidir. Gerçekten de Yahudiler, ‘anavatan’larına ‘dönüş’leri olanaklı her yolla desteklenmesi gereken, Filistin'in özgün sakinleri midirler? Mit, 1882'de gelen Yahudilerin, yaklaşık olarak MS 70'te Romalıların sürgün ettiğı Yahudilerin soyundan olduğunda ısrar ediyor. Halbuki oldukça yoğun akademik çalışmalar Roma Filistin Yahudilerinin ÷lkede kaldığını ve önce Hristiyanlığa ve ardından da İslam'a geçtiğini gösterdi. Siyonizm'in ortaya çıkışından önce Yahudilerin dönüşünü devletle ilişkilendirmek 16. yüzyıla dek bir Hristiyan ve daha sonra da özgöl bir biçimde bir Protestan projesiydi.⁷

³ Ahmet Güç, “Yahudilik,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 43, 209.

⁴ Taha Kılınç, *Dil ve İşgal: Eliezer Ben-Yehuda ve Modern İbranice'nin Doğuşu* (İstanbul: Ketebe Yayınları, 2024), 24.

⁵ Jack Fellman, *The Revival of a Classical Tongue: Eliezer Ben Yehuda and the Modern Hebrew Language* (The Hague: Walter Gruyter Mouton, 1973), 11.

⁶ İsraili tarihçi ve siyaset bilimci Prof. Dr. İlan Pappé, Exeter Üniversitesi'nde Avrupa Filistin Araştırmaları Merkezi Direktörüdür. Pappé, siyonizm ve İsrail devletinin resmî tarih yazımının gözden geçirilmesini savunan “Yeni İsraili Tarihçiler” olarak adlandırılan grubun önde gelen isimlerinden biridir.

⁷ İlan Pappé, *İsrail Hakkında On Mit*, çev. S. Erdem Türközü (Ankara: Nika Yayınevi, 2018), 10-11.

Filistin'in boş bir ülke olmadığı, İsrail devlet anlatısının aksine, yine İsrailli akademisyenler tarafından ispatlandı. Onların araştırmalarına göre yüzyıllar boyunca Filistin bir çöl olmaktan ziyade gelişmekte olan ve büyük ölçüde Müslümanların hâkim olduğu, kırsal ama canlı kent merkezleri olan bir Arap toplumuydu.⁸ Bunun karşısında ortaya çıkan, Yahudiler ülkesiz bir halktır, tezi de Shlomo Sand'ın *"The Invention of the Jewish People"* kitabıyla çürütülmektedir. Sand, Hristiyan dünyasının kendi çıkarları gereği, modern tarihin belirli bir zamanında kutsal topraklara geri dönmesi gereken bir ulus olarak Yahudiler fikrini desteklediğini gösterir. Bu geri dönüşle ölümlerin dirilişi, Mesih'in ikinci gelişi, zamanın sonu ve Cennetin Krallığı gerçekleşecektir. (Hristiyan Siyonizm'i).⁹

Filistin'de bir Yahudi vatanı için etkin bir biçimde kampanya düzenleyen önde gelen Britanyalı siyasetçi ve reformcu Lord Shaftesbury idi. (1801-1885). Shaftesbury Yahudilerin geri dönüşünü desteklemenin yeterli olmayacağını ve ilk kolonilerini oluşturma aşamasında Britanya tarafından etkin bir biçimde onlara yardım edilmesi gerektiğini savundu. Devamında Kudüs'te ilk Britanya konsolosluğu 1838'de açıldı. Konsolosluğa verilen talimatlar onları korumaya söz vererek ve bazı vakalarda onları Hristiyan yapmaya kalkışarak Yahudilerin Filistin'e gelmesini gayri resmi olarak teşvik etmeyi içeriyordu. Tüm bunlara ilave olarak ise Kudüs'te 1841'de Anglikan piskoposluğu ve 1843'te ilk Anglikan kilisesi olan İsa Kilisesi açıldı.¹⁰

Ortak yorumda Filistin'in tarih yazımı 18. yüzyılın sonunda Napolyon ordusunun Filistin ve Suriye'ye yaptığı akınlarla başlar. Ancak Napolyon bu bölgede çok kısa bir süre kalmıştır. Filistin'in modernleştirilmesi görevi 1831 ve 1840 yılları arasında Filistin'i yöneten Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya verilmiştir. Mehmet Ali Paşa, Osmanlı padişahına hizmet eden bir generaldi ve 19. yüzyıl başlarında Mısır valisi olabilmek için çeşitli entrikalara dahil oldu. Mehmet Ali Paşa oldukça hırslı bir insandı, iktidar arzuları

⁸ Pappe, *İsrail Hakkında On Mit*, 22.

⁹ Pappe, *İsrail Hakkında On Mit*, 29.

¹⁰ Pappé, *İsrail Hakkında On Mit*, 31-35.

Nil'in ötesine geçiyor ve büyük olasılıkla padişahı devirmeyi de hesaplıyordu. Bölgede sahip olduğu gücü daha da genişletmeye yönelik politikalarının bir parçası olarak Filistin ve Suriye'yi İlhak etti.¹¹

İngiltere başbakanı Palmerston, 11 Ağustos 1840'ta İstanbul'daki Britanya büyükelçisine, Yahudilerin Filistin'e geri dönüşüne izin vermenin hem Osmanlı hem de Britanya'nın karşılıklı çıkarlarına hizmet edeceğine dair bir mektup yazdı. "Günümüzde Avrupa'ya dağılmış Yahudiler arasında uluslarının Filistin'e geri döneceği zamanın yaklaştığına dair güçlü bir nosyon bulunmaktadır. Sultan için Yahudileri geri dönmeye ve Filistin'e yerleşmeyi teşvik etmenin önemi aşikârdır. Çünkü beraberinde getirecekleri zenginlik Sultan'ın hakimiyetindeki kaynakları artıracaktır. Yahudi halkı Sultan'ın onayı, koruması ve davetiyle dönerlerse, Mehmet Ali ve onun ardıllarının gelecekteki herhangi bir şeytani tasarısını denetim altında tutabileceklerdir. Ekselanslarına Avrupalı Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü teşvik etmeyi güçlü bir biçimde tavsiye etme talimatını vermek zorundayım."¹²

Bütün bu arka planda meselenin toprak kısmı halledilirken, dil konusunda da çalışmalar devam etmekteydi.

2. Eliezer Ben-Yehuda Kimdir?

Eliezer Yitzhak Perlman, 7 Ocak 1858'de, o zamanlar İmparatorluk Rusya'sının kuzeybatı bölgesindeki, bugün kuzey Belarus olarak bilinen Vilna'nın bir parçası olan Luzki'de doğdu. İlk eğitimi, "Yeşiva" denilen genç erkekler için geleneksel bir Yahudi okulunda aldı. Anne ve babası haham olmasını istiyorlardı. Bu nedenle 1871'de Polotsk'taki dayısının yanına Talmud akademisinde okumak üzere gönderildi. O dönem aslında Haskala'nın (Yahudi Aydınlanma hareketi) bir parçası olan ve bulunduğu Yeşiva'nın başkanı Haham Yossi Bloyker, gizlice gençleri İbranice grameri (o zamanlar öğrenilmesi yasaktı) ve Aydınlanma edebiyatı ile tanıştırdı.¹³ Robinson Crusoe'yu İbranice okumak ona oldukça farklı

¹¹ Ilan Pappé, *Modern Filistin Tarihi: Tek Ülke, İki Halk*, çev. Nuri Plümer (Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007), xxvi.

¹² Pappé, *İsrail Hakkında On Mit*, 33.

¹³ The Academy of the Hebrew Language, "Eliezer Ben Yehuda," <https://eng.hebrew->

kapılar açacaktı. O güne kadar İbraniceyi sadece dini metinlerde kullanmakta ve günlük hayatta da Rusça konuşmaktaydı.¹⁴

Gelecekteki eşi Devora Yonas'dan Fransızca, Almanca ve Rusça öğrendi. Avrupa'nın kültür dillerini öğrendikten sonra Ben-Yehuda, sistematik bir eğitim almak için dönemin Beyaz Rusya'sının önde gelen şehirlerinden biri olan Dünaburg'daki Gymnasium'a gönderildi. Eliezer, 1877'de liseyi bitirdikten sonra üniversite eğitimi için Paris'e gitti.¹⁵

Eliezer Ben-Yehuda, İbraniceyi yeniden canlandıran kişi olarak kelimenin tam anlamıyla bunu seleflerinden aldığı ideallerle, günde en az 16 saat çalışıp tek başına hayata geçirmeyi başarmıştır. Aynı zamanda, Filistin'de Dil Komitesi'nin kurulmasına yardımcı olmuş ve döneminin en büyük ve en kapsamlı İbranice sözlüğünü oluşturmuştur. Ben-Yehuda, I. Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonrasına kadar 30 yıl boyunca gazetecilik yaptı. Gazetesini, Yahudi ulusunun yeniden canlandırılmasıyla ilgili ideolojilerini dağıtmak için bir araç olarak kullanırken öte yandan gazete İbranice dilini yeniden canlandırmadaki yeniliklerini duyurmak için de iyi bir fırsat oluşturmuştur. Ben-Yehuda'nın çalışmaları gazetecilikle sınırlı değildi. 1882'de Yehiel Michal Pines ile İsrail topraklarında İsrail ulusunun yeniden canlandırılması ve İbranice dilinin yeniden doğuşu da dahil olmak üzere İsrail'i Gençleştirme Örgütü'nü kurdu. Kısa bir süre sonra ise 1891'e kadar varlığını sürdüren Dil Komitesi'ni hayata geçirdi. 1904'te komite çalışmalarına hız kattı ve İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra, İbranice Dil Akademisi'nin kuruluşunun temelini oluşturdu.¹⁶ Tıpkı İsrail Devleti kurulmadan nüveleri atılan diğer devlet aygıtları gibi, en önemli saçağı olan ortak dil konusu çözüme kavuşmak üzereydi. Dünyanın dört bir tarafından gelen ya da getirilen Yahudiler artık ana okulunda zorunlu dil haline getirilecek olan İbranice dilinde birleşebilecekti.

Ben-Yehuda, İbranice dilinin canlandırılması fikrine ilk olarak

academy.org.il/hebrew-language/eliezer-ben-yehuda (Erişim: 1 Ekim 2024).

¹⁴ Kılınç, *Dil ve İşgal*, 21.

¹⁵ Fellman, *The Revival of a Classical Tongue*, 20.

¹⁶ The Academy of the Hebrew Language, "Eliezer Ben Yehuda."

Paris'te yaşarken kapıldı. Yabancı kavramlar için İbranice jargonunun eksikliğinden bahsetti ve boşluğu doldurmak için İbranice sözcükleri yenilemeye başladı. Uygun bir şekilde, Ben-Yehuda'nın yarattığı ilk sözcük, o zamana kadar Almanca "Wörterbuch" un çevirisi olarak kullanılan "sefer millim" (kelime kitabı- sözlük) kelimesinin yerine "millon" kelimesini buldu. Bundan sonra, Ben-Yehuda kapsamlı bir İbranice sözlüğün temeli olarak tüm dönemlerden İbranice edebiyatından sözcükler listelemeye başladı. Üç başarısız yayın girişiminden sonra (1887, 1895 ve 1900-1905) sözlüğü, Antik ve Modern İbranice'nin Tam Sözlüğü adıyla 1908'de Berlin'de yayınlanmayı başardı. Sözlük 1908-1959 yılları arasında aşamalı olarak yayınlandı ve ek bir giriş cildi ile 16 cilt olarak planlandı. İlk beş cilt, I. Dünya Savaşı'nın başlamasından ve Ben-Yehuda'nın 16 Aralık 1922'deki ölümünden önce yayınlandı. Ben-Yehuda, ölümünden önce altıncı ve yedinci ciltleri düzenledi ve bunlar ölümünden sonra basıldı. Sekizinci ve dokuzuncu ciltler, Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nde İncil ve Sami dilbilimi profesörü olan Moshe Tsvi Segal tarafından düzenlendi. Giriş bölümü de dahil olmak üzere kalan ciltler, Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nde İbranice Dili Profesörü tarafından hazırlandı. Ben-Yehuda ayrıca 1901'de bir cep İbranice-Yidiş-Rusça sözlüğü ve 1907'de daha büyük bir Rusça-İbranice-Yidiş sözlüğü yayınladı.¹⁷

"Ben-Yehuda 1922'de Kudüs'te tüberkülozdan öldüğünde İsrail'in kurulmasına daha 26 yılı vardı. Ama yeni devletin dili, kültürel altyapısı, kurum ve metinleri çoktan hazırды. Bütün bunlar ömrü boyunca tek başına deliler gibi çalışan bir adamın ve ondan ilham alanların çabalarıyla gerçekleşmişti."¹⁸

3. İbranice'nin Konuşma Diline Dönüşmesi

İlk İbranice roman, Ahavat Tziyyon (Siyon'un Sevgisi), Abraham Mapu'nun (ki bu da tesadüf eseri Litvanyalı bir Yahudi) 1853'te yayınlandı. (Ben-Yehuda otobiyografisinde romandan veya ana karakterlerinden birden fazla kez söz eder). Haftalık gazete Ha-

¹⁷ The Academy of the Hebrew Language, "Eliezer Ben Yehuda."

¹⁸ Taha Kılınç, *Kudüs Yazıları* (İstanbul: Aşina Kitap, 2021), 57.

Maggid (İlan Eden) ilk kez 1856'da ortaya çıktı ve otobiyografisinde yazdığı gibi gazete Ben-Yehuda tarafından biliniyordu. Bu İbranice canlanma tamamen edebi bir canlanmaydı. Hiç kimse, Ben-Yehuda 1880'lerin başında bunu yapmaya başlamadan önce, konuşulan İbranice'nin yeniden canlandırılması için ciddi bir girişimde bulunmadı.¹⁹

Ben-Yehuda'nın dönüşümünü tetikleyen şey, Rusya ile Türkiye arasındaki 1877-1878 savaşıydı. Bu savaşta Rusya'nın amaçlarından biri Bulgaristan'ı Türk yönetiminden koparmaktı. Bulgar milliyetçiliği örneği, onun zihninde Yahudilerin de bir gün tekrar bağımsız bir ulus olabileceği fikrini doğurdu. Kısa bir süre sonra George Eliot'un "Siyonist" romanını, Daniel Deronda'nın Rusça çevirisinden okudu ve yeni edindiği fikirleri güçlendirdi.²⁰

Ben-Yehuda'nın istediği şey, İbranice'nin aile içinde kullanılan normal dil olması, çocukların ebeveynlerinden ilk dilleri olarak İbranice öğrenmesi ve Filistin'deki Yahudi toplumunda yaşamın her amacı için, günlük konuşmalar dahil, edebi ve entelektüel konularda kullanılmasıydı. Ona göre İbranice, ulusal canlanmanın temel bir bileşeniydi; (Siyonizm'e göre) atalarının topraklarında bağımsız bir siyasi varlık olarak yeniden kurulacak olan Yahudi ulusu, günlük iletişiminin normal aracı olarak atalarının dilini kullanmak zorundaydı.²¹ Devam eden süreçte 1890'larda ilk defa tamamen İbranice eğitim veren bir anaokulu açıldı ve birkaç yıl içinde derslerin tamamen İbranice olduğu liseler oluştu. Artık I. Dünya Savaşı'ndan yaklaşık on yıl önce doğan çocuklar, yüzyıllar sonra ana dili İbranice olan ilk nesil olacaktı.²²

Sonuç

Ailesinin haham olmasını istediği ama Rusya'nın siyasi konjonktüründen etkilenecek farklı yerlere savrulan bir genç, İbraniceye olan sevgisinden bir türlü kopamamış ve bu uğurda ömrünü

¹⁹ Eliezer Ben-Yehuda, *A Dream Come True*, trans. Takamitsu Muraoka (Boulder: Westview Press, 1993), 3.

²⁰ Ben-Yehuda, *A Dream Come True*, 5.

²¹ Ben-Yehuda, *A Dream Come True*, 7.

²² Ben-Yehuda, *A Dream Come True*, 11.

vakfetmiştir. Okuldan kaçtığı için evine dönemez ve kayınpederinin evinde müstakbel eşinden Almanca, Fransızca ve Rusça dersler alır. Ardından eşi ile 1881’de Kudüs’e gider. Lakin duvarında yazdığı gibi, gün kısa ve yapılacak iş çoktur. Maddi imkansızlıklar ve tüberküloz hastalığına rağmen bu mücadele devam eder.²³ Eliezer, aşılmaz görünen engellerle ve hatta ilgisiz, düşmanca ve projeleriyle ilgilenmeyen kişiler arasında bile başladığı işi sürdürmek için güçlü bir karaktere ve sağlam bir amaca sahipti. En sonunda “dini bir dileği” “etkili bir gerçekliğe” dönüştürdü.²⁴

Sonuç olarak, yeni tarihçi İsraili yazar İlan Pappé’nin “İsrail Hakkında On Mit” kitabında belirttiği gibi ne Filistin boş bir ülkeydi ne de Yahudiler ülkesiz bir halk. Tüm diğer mitlerin yanında gerçek olan bir şey varsa o da hedefleri uğruna çalışmalarıdır. 7 Ekim 2023’ten bu yana zihinleri felç eden bu halden, ancak Doğu ve Batıda en zor şartlarda gerçekleştirilen başarı örneklerini bulup çıkararak ve her gün daha fazla çalışarak çıkmak mümkün gözükmemektedir. Ayrıca Eliezer Ben-Yehuda’nın başarısının, ona inananlarca finansal olarak desteklendiği de unutulmamalıdır. Çalışan gençler bulunmalı ve insana yatırım yapılmalıdır. Ve çok okumalıdır. “Karşı propaganda incelikli olduğu kadar karmaşıktır da ve savunmasız yakalanırsanız davanızın duyulmasını sağlamanız güçtür. Modern Filistin tarihi hakkında iyice bilgi sahibi olmak bu tür tartışma ve yüzleşmelerde çok değerlidir.”²⁵ “Fare Ütopyası deneyi”nde olduğu gibi konfor bir toplumu içten içe çürütür ve yok eder. Maddi ve manevi ilerleme ancak her gün daha da çok çalışmakla mümkündür. Nurettin Topçu’nun İsyen Ahlakı kitabında ifade ettiği gibi:

“Akli başında bir insanlık, kendini asla gayesi ve gerçekleştireceği mukadderatı olmayan bir varlık olarak düşünemeyecektir. Kendi gayesini bilecek noktaya erişmese bile o, sanki bu gayeye arka arkaya gelen nesillerin sonsuzluğunda ulaşılacakmış gibi hareket edecektir.”

²³ Kılınç, *Dil ve İşgal*, 16.

²⁴ Fellman, *The Revival of a Classical Tongue*, 139.

²⁵ Pappé, *İsrail Hakkında On Mit*, 15.

“Biz yaklaşık yüz seneden bu yana Filistin’de devam eden büyük bir haysiyet ve insanlık hikâyesine şahitlik ediyoruz. Biz bu haysiyet hikâyesinin neresindeyiz? Bu haysiyet hikâyesine, bir şekilde ucundan kenarından da olsa nasıl dâhil olabiliriz? Bizim karşımızda büyük bir disiplinle ve ciddiyetle çalışan bir düşman var. Biz bu düşman karşısında ağlamayacağız. Biz çok çalışacağız. Ancak bu şekilde Filistin davasına destek olabiliriz.” (Peren Birsaygılı Mut)

Kaynaklar

- Ben-Yehuda, Eliezer. *A Dream Come True*. Trans. Takamitsu Muraoka. Boulder: Wesview Press, 1993.
- Fellman, Jack. *The Revival of a Classical Tongue: Eliezer Ben Yehuda and the Modern Hebrew Language*. The Hague: Walter Gruyter Mouton, 1973.
- Güç, Ahmet. “Yahudilik.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 43. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013: 197-212.
- Gürkan, Salime Leyla. “Yahudilik.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 43. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013: 187-197.
- Karahan, Semiha. *Bir Hakikat Şehri Kudüs*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- Kılınç, Taha. *Dil ve İşgal: Eliezer Ben-Yehuda ve Modern İbranice’nin Doğuşu*. İstanbul: Ketebe Yayınları, 2024.
- Kılınç, Taha. *Kudüs Yazıları*. İstanbul: Aşina Kitap, 2021.
- Pappe, Ilan. *İsrail Hakkında On Mit*. Çev. S. Erdem Türközü. Ankara: Nika Yayınevi, 2018.
- Pappe, Ilan. *Modern Filistin Tarihi: Tek Ülke, İki Halk*. Çev. Nuri Plümer. Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.
- The Academy of the Hebrew Language. “Eliezer Ben Yehuda.” <https://eng.hebrew-academy.org.il/hebrew-language/eliezer-ben-yehuda>. Erişim: 1 Ekim 2024.